

UPTON SINCLAIR VILÁGNÉZETE A MAGYARORSZÁGI KRITIKA TÜKRÉBEN

DR. VADON LEHEL

(Közlésre érkezett: 1978. december 29.)

Az irodalomtörténetnek és a kritikának mind a mai napig nem sikerült Upton Sinclair életművének valódi értékét pontosan meghatározni az irodalomban. Az amerikai irodalomtörténet a muckraker néven ismert írócsoport legjelentősebb képviselőjének tartja Upton Sinclairt. Azok az írók és zsurnaliszták tartoztak ide, akik századunk első évtizedében szépirodalmi művekben, riportkönyvekben, újságcikkekben és tudományos igényű monográfiákban feltárták és kritizálták az amerikai monopoltőke panamáit, a közélet korrupcióit, a kapitalizmus visszasságait, árnyoldalait. Nem minden rosszindulat nélkül nevezte Theodore Rooseveltt ezeket az írókat „szemétben turkálókknak”. Az elnevezés a XVII. századi angliai puritán prédikátor John Bunyon *A zarándok útja* című (*The Pilgrim's Progress, from This World to That Which is to Come*, 1678) könyvéből származik. E műben számos jelképes figura között az ember is szerepel, aki inkább a földi szemétként, ganéjban turkál (*rake muck*) helyett, hogy lelki megigazolással törődne.

Követői, rajongói és ádáz ellenségei Upton Sinclairnek politikai és filozófiai nézeteinek megítélésében egyaránt szép számmal akadnak. A legnagyobb vitákat politikai és ideológiai elvei váltották ki, s erre Sinclair maga is szolgáltatott okot. Rendkívül ellentmondásos személyiség: antikapitalista, de ellenzi a társadalom forradalmi átalakítását; a munkásosztály iránt feltétlen rokonszenvet érez, de a munkásmozgalmat nem érti; keresztényszocialista utópizmus és egyben szélsőséges egyház- és vallásellenesség jellemzi; rokonszenvvel tekint a fiatal Szovjetunióra, majd gyanakvásig menő idegenkedése szovjetellenességbe csap át, de szocialistának vallja magát és mindig kiáll a kommunisták mellett. Sinclair egész életművének legszembevetőbb ellentmondása: antikapitalista, de a társadalmi változást reformok segítségével, a tőke bevonásával képzelel el, ez pedig utópizmus. Az azonban vitathatatlan, hogy a kapitalista országokban nincs még egy olyan író, aki életével és életművével oly kitartóan és eredményesen szolgálta volna a szocializmus ügyét, mint Upton Sinclair tette. Az ellentmondás okát Lenin fogalmazta meg: „Sinclair érzelmi szocialista, elméleti képzettség nélkül.”¹

A 20-as évek második felétől Magyarországon is felvetődött Upton Sinclair ideológiai hovatartozásának kérdése. A *Népszava* 1926. január elsejei számából értesülünk arról, hogy az író első könyveinek megjelenése után az amerikai nagy hírlapkiadók azzal próbálták a „nagy söprögető” műveinek hatását gyöngíteni, hogy kétségbevonták Sinclair szocialista mivoltát. Egyszerűen üzleti fogásnak minősítették minden írásának célzatát, szocializmusát pedig a mindenáron érvényesülni akarás beteges tünetének tartották. Azt hirdették, hogy távol áll a munkásmozgalmtól, s a munkások is gyanakodva néznek a „túlsó partról” érkezőre. A vádaskodásnak Jack London Sinclair védelmében írt levelei

vetettek véget. „Ezekben a levelekben egy nagy író hajtja meg elismerése zászlóját egy másik ugyancsak jó és meggyőződéses szocialistának tartott harcos előtt. Jack London megvetéssel utasította vissza a Sinclairt ért igaztalan és hamis vádakát, amelyek azóta sohasem merültek föl többé. A hírlapkiadó trösztöknek el kellett ismerniük, hogy a szocialista gondolatnak Sinclairben kemény tollú, veszedelmesen őszinte hirdetője támadt.”²

Pár nap múlva Braun Soma Sinclairt „a szocialista eszme egyik nagy zászlóvivő-jé”-nek nevezte a Népszavában megjelent cikkében. Braunt Sinclair, a polgári felvilágosodás legnagyobb alakjára, a francia forradalom egyik eszmei vezérére, Voltaire-re emlékeztette, aki egész életét szintén az előítéletek, a megcsontosodott vélemények, a társadalmi igazságtalanságok megszüntetése szolgálatába állította. A következő sorokban összegezte politikai jelentőségét: „Sinclair a proletáriátus felszabadításáért harcol, de mert marxista tudása fölismerette vele ennek a felszabadító hadjáratnak minden nehézségét, kétfelé néz: kíméletlen éllel leplezi le a hatalmon levő osztályok minden gyarlóságát és vétkét és tudatosságát, a maga világtörténelmi szerepét ismerővé akarja tenni a dolgozókat.”³

1930. április 20-án a Népszava „Figyelő” irodalmi mellékletében rövid, de Upton Sinclair művészetének lényegét, célját helyesen megfogalmazó tanulmány jelent meg Amerika Zolája: Upton Sinclair címmel. Itt olvashatjuk Sir Arthur Conan, nálunk Conan Doyle néven ismert író elismerő Sinclair-értékelését és Sinclairnek Doyle-hoz intézett levelét. Levele egész írói munkásságának pontos magyarázata, amely csak egy célt ismert: küzdelem a kapitalizmus ellen. A cikk bátor szocialista harcosnak mutatja be az írókat, akik „a harcot Amerikában vívja meg, minden támasz és segítség nélkül, mert igazi hátvédje most sem Amerika, hanem Európa dolgozó népe”.⁴ Írói programjának megvalósítása „harcot és leleplezést jelent, álarcok leszaggatását és fanatikus hitet a kapitalista gazdasági renddel ellentétes és azt fölváltani hivatott szocialista világrendben. Upton Sinclair a nagy leleplező, aki ott harcol a kapitalizmus ellen, ahol az a legerősebb”.⁵

„Upton Sinclair, az amerikai társadalom lelkiismerete, aki a nagykapitalista Amerikában a megalkuvás nélküli tiszta szocializmust képviseli.”⁶ – olvashatjuk abban a cikkben, amely felsorolja azokat a nehézségeket és akadályokat, amelyekkel szocialista nézetei miatt lehetetlenné akarták tenni az író programjának megvalósítását. A kiadók nem vállalták könyvei kiadását – nyomdát állított fel magának. Nem biztosítottak papírt könyvei kiadásához – vékony csomagolópapíron nyomtatta ki regényeit és tanulmányait. A cenzúra elkobzással fenyegette meg a Petróleumot – forgalomba hozta a híres fűgefaleveles kiadást. A polgári lapok nem közöltek műveiről bíráló ismertetéseket, visszautasították hirdetéseit – világot átfogó levelezéssel adta hírül újabb könyveinek megszületését.

A Népszavában megjelent cikkekből és idézetekből kitűnik, hogy a napilap a 20-as és 30-as években határozottan kiállt Upton Sinclairnek szocialista íróként való népszerűsítése és értékelése mellett.

A 100% 1928 második számában jelent meg Vajda Sándor Upton Sinclair ötvenedik születésnapjára írt tanulmánya. Vajda az író harmincéves munkája egészének mérlegét vontta meg, s irodalmi pályafutásáról megállapította, hogy bár minden műve kapitalista-ellenes, s legtöbbször nyílt színvallás a proletáriátus törekvései mellett, mégsem mutat egyenes vonalú fejlődést, és csak nagy fenntartásokkal nevezhetjük Sinclairt szocialista írónak. Vajda szerint a szocializmus Marx óta túlment az egyes konkrét kapitalista kinövészek feltárásán és kipellengérezésén, a küzdelem a kapitalista rendszer alapjai és e rendszer egésze ellen folytatott állandó harccá fokozódott. Az új körülmények között a szocialista íróknak kettős követelménynek kellett eleget tennie: Először is, hogy az az ügy, amiért harcol, ne csupán irodalmi téma legyen, hanem hogy művészetét következetes proletár világnézet hassa át idegen ideológiákba való visszaesés nélkül. Másodsorban, hogy a szocialista író állandó belső kapcsolatban éljen a munkástömegekkel, azok törekvéseivel, s a

művészet erejével azoknak válják szószólójává, agitátorává. Sinclairnél viszont a szocialista írói alkotásnak ezen feltételei csak félig vannak meg, ezért „nem mondja ki a végső szót, megáll félúton”.

A szocialista világnézet hiányosságai Sinclairnek azokban az írásaiban mutatkoznak meg, amelyekben az amerikai sajtót, az amerikai egyetemeket, a kapitalista művészetet mutatta be. Csupa leleplezés, kritika, felháborodás és határozatlan reménykedés egy jobb jövőben, amelyhez vezető út homályos és bizonytalan. Sinclair nagy erőssége, a leleplezés domborítja ki legjobban nagy gyöngeségét: a félúton való megállást. „A legkiélezettebb, leplezetlen ténymegállapítások csonkán merednek az olvasóra, aki várja, hogy mi következik mindebből. De ezt a várakozást Sinclair a legritkábban elégíti ki.”⁷ Az ember nem lehet marxista csak a kapitalizmus gazdasági szerkezetének megítélésében – írta Vajda – és más valami az ebből a szerkezetből folyó egyéb jelenségek: sajtó, oktatás, politika, vallás, tudomány stb. megítélésénél. Sinclair éppen ebben az értelemben nem marxista. „Hiányzik nála a marxizmus világnézeti egysége és ennél fogva társadalomkritikai írásaiban újra meg újra fel kell fedeznie azokat a rugókat, melyek az általa kritizált jelenségek mögött hatnak. Nem mintha ő eleve nem tudná, hogy ezek a rugók a kapitalista termelésben rejlenek, azzal is tisztában van, hogy mindezen csak a szocializmus segíthet, csak éppen ennek a szocializmusnak a mibenléte, a kapitalizmussal való kapcsolata, a kapitalizmustól a szocializmusig vezető folyamat és ennek fázisai nem világosak előtte; nincs meg a kellő érzéke összefüggések iránt és így pompásan megírt regényei és tanulmányai is különálló, merev, bezárt darabok maradnak . . . Sinclair írói főerénye: a tényeknek szinte tudományos pontosságú összehordása és feltárása, problémájának messzemenő konkretizálása, hibává válik e ténycsoportok merev elszigetelése által és azzal, hogy elmulasztja kellőképpen hangsúlyozni azt az összefüggést, mely e részletek és a nagy egész meg a részletek és másfajta részletek között van. Ez a hiányosság azonban közvetlen következménye a marxista világnézet irányítói nélküli érzelmi és kultúrkritikai szocialistáskodásnak.”⁸ A marxizmustól távol eső világnézete miatt Vajda végső következtetésében, Upton Sinclair nem proletáriró, nem szocialista művész. Sinclair munkásságának hiányosságait és saját megállapításait Jack London irodalmi pályájával próbálta igazolni, amely bizonyította, „hogy egy művészileg egészen magasra felfokozott szocialista irodalmi alkotás nem zárja ki, hanem megköveteli a szocialista világnézetet . . .” és megmutatta, „hogy mily pompásan lehet irodalmilag feldolgozni és művészileg alakítani a marxizmus tanításait”.⁹

Vajda Sándor tanulmánya éles vitát váltott ki a folyóirat olvasói, de különösen a 100% és a Munka című folyóiratok szerkesztői között.

A 100% 1928 harmadik számában a folyóirat szerkesztősége válaszolt K. A. olvasó levelére, aki visszautasította Vajda megállapításait. K. A. véleménye szerint a cikkíró célja Sinclair „lekicsinylése” volt.¹⁰ A 100% szerkesztősége megvédte Vajda írását, hangsúlyozva, hogy a folyóirat fő célja a marxi ideológia terjesztése, tisztázása és alkalmazása az élet minden területén. Kéri K. A.-t, hogy gondolkozzék el Vajda cikkének egyik legfontosabb megállapításán, amely meggyőzi majd, hogy Sinclair szocializmusában polgári elemek mutathatók ki: „Sinclair műveinek a fő szabálya: az erkölcsiség, és pedig a mindenkire egyaránt érvényes erkölcsi törvény alapján űzött társadalomkritika.”¹¹

A 100% 1928 negyedik számában a Sinclair-kérdés körül kerekedett vitát összegezte Vajda Sándor. Vajda ismételten kifejtette, hogy Sinclair szocialista íróként való értékelése téves általánosításból adódik. Sinclair egyes művei, például a Jimmie Higgins vagy A mocsár, valóban a forradalmi marxizmus eszmekörében mozognak, tévedés azonban életművének egészét szocialista alkotásként értékelni. Sinclair világnézetének és életfelfogásának képét művészetének egésze adja: „Akármennyi marxizmust magyarázhat is bele valaki egyik-másik művébe, bizonyos, hogy alkotásainak egészéből a legjobb akarattal sem lehet

az egységes marxi világgépet megkapni, sőt inkább ennek összekeverését látjuk tőle idegen kispolgári: szentimentális és erkölcsi elemekkel, melyek fölöttébb alkalmasak arra, hogy a marxizmusról hamis képet adjanak.”¹² A cikkíró Upton Sinclair világnézetét, amelyből hiányzik „a céltudatos szocializmus irányába mutató fokozatos fejlődés”, szembeállította Jack London osztályöntudatával: „Sinclair már pályája elején megírja a Junglet és inkább visszafejlődik, mintsem előre megy. A háború ismét felrázza, de közben újra lesiklik. Ezzel a hullámmal szemben Jack London a rövid elbeszélésektől, állatmeséktől, pszichológiai regénytől nagyvonalú fejlődést mutat az osztályharcról és szocializmusról szóló tanulmányain keresztül A vaspatáig, melynek során céltudatosan és kifejezetten a marxizmus irodalmi és művészi propagandistájává válik, ami a legmagasabb rendű feladat, amit íróművész vállalhat, mert az irodalom propaganda a művészet eszközeivel.”¹³

Gró Lajos a Munka című művészeti és társadalmi folyóiratban kifogásolta, hogy a 100% Jack Londont mint marxista, szocialista íróként állította be Upton Sinclairrel szemben. Különösen rossz példa Jack London irodalmi pályája és világnézetének fejlődése a „következetes, visszaesés nélküli” szocialista és marxista író illusztrálására, mivel London élete vége felé teljesen szakított a munkásmozgalommal és a proletariátus törekvéseivel. Éles konfliktusba keveredett az amerikai szocialista párttal, mert a világháborút a fajok harcának tekintette. Utolsó éveit, a szociális kérdésektől elfordulva, mint magányos kéjutató élte le, akinek egyetlen gondja farmjának tökéletesítése és fejlesztése volt. Gró szerint A vaspata és még néhány műve kivételével, London legtöbb írása kimondottan antiszocialista, amelyeknek semmi köze sincs a marxizmushoz.¹⁴

A 100% 1928 hatodik számában Jack London a munkásmozgalomban című cikkben a folyóirat áttekintette a Sinclair–London vitát, s újonnan megerősítette álláspontját. A 100% visszautasította Gró Lajos cikkét, amelynek állításait nem lehet tudatlanságnak és tájékozatlanságnak nevezni. A 100% szerint a Munka „tudatos rosszakaratból akarta a munkásifjúságot félrevezetni, nem azért, mintha súlyt helyezett volna London vagy Sinclair szerepének meghatározására, hanem hogy felhasználja a körülményt: London szocialista munkásságának ismeretlenségét a magyar proletariátus előtt arra, hogy lapunkat kedvezőtlen színben állítsa be.”¹⁵ A 100% cikkírója Arany János Vojtina ars poetikájának híres sorával figyelmeztette a Munkást és munkatársait: „Hazudj költő, de rajt’ ne fogjanak!” A folyóirat szerkesztősége London két írását közölte, hogy ezzel bizonyítsa igazát és megcáfolja Gró állítását. Az egyik egy levél, amelyet London 1916-ban írt, amelyben kifejtette, hogy nem azért keveredett konfliktusba az amerikai szocialista párttal, mert az angol-szász faj igazságait hirdette, hanem mert a párt politikáját nem tartotta elég radikálisnak. A másik írás London 1910-ben megjelent Forradalom című könyvének egy részlete, amelyben az író politikai hitvallásáról írt.

A Munka 1929 ötödik számában olvashatjuk a Sinclair–London vita utolsó cikkét, Gró Lajos „Helyreigazítás”-át.¹⁶ Gró határozottan visszautasította a 100% bizonyítékait, amelyek nem az ő állítását tagadták. Ironikus hangon, tényszerű adatokkal mutatta ki a 100% cikkírójának tévedéseit és felszínes Sinclair-ismeretét. A cikk végén Gró erőteljesen hangsúlyozta, hogy írása nem London írói értékének kétségbevonását jelenti, hanem az ellen tiltakozik, hogy „a két hatalmas nagy írónak az élete a dilettáns firkászok martaléka legyen”

A kiélezett, ellenségeskedésig fajult Sinclair–London vita résztvevői részgazságokat és tévedéseket képviseltek. Bármennyire is csábító a vita eldöntése, a jelen dolgozat feladata nem lehet. Az igazsághoz vezető úton Országh László megállapításából kell kiindulni, aki a szocialista gondolat irodalmi propagálásában a század eleji Egyesült Államokban Upton Sinclairt és Jack Londont tartotta a legeredményesebb egyéniségeknek. Országh László is lényegesnek tartotta, hogy hangsúlyozza: London mélyebbről s távo-

labbról indult, mint polgári író-kortársai, s világnézetileg bizonyos dolgokban messzebbre is jutott. Sinclair reformizmusával ellentétben például eljutott a proletárforradalom követésének gondolatához, tanulmányaiban szenvedélyesen írt az osztályharcról. Írói-emberi egyénisége azonban ellentmondásos, harcos szocialista szelleme élete vége felé megtört, erőszakkal próbálta összeegyeztetni Marx, Herbert Spencer és Nietzsche ellentétes eszmévilágát.¹⁷

A Munkáskórusok Országos Központjának folyóirata, a Munkáskórus (1933) 1933-ban közölte Fritz Rosenfeld Upton Sinclairról írt tanulmányát. A német szerző megítélésében „Sinclair a kapitalizmus legádázabb ellensége és a proletariátus egyik legbátrabb harcosa. Nem fontos, hogy nagy költő, vagy csak kiváló zsurnaliszta. Az a fontos, hogy fáradhatatlan harcos, aki a legkegyetlenebb kapitalista diktatúra közepette küzd a szocialista világrendért.”¹⁸

Szekszárdi László Sinclair világnézetének érdekes fejlődésvonalát tekintette végig a Szocializmus című folyóiratban 1935-ben megjelent tanulmányában. Az első hatás, amely Sinclair világnézetét meghatározta, a kereszténység volt, annak tolsztoji értelmében. Puritán volt, de nem úgy mint a legtöbb amerikai, akik ezzel kívánják kiegyenlíteni számlájukat Istennel. A fiatal Sinclair is azt vetette meg, amit Krisztus megvetett: „amíg házak és telkek, fiúk és lányok boldogságot jelentenek számunkra, nem vagyunk szabadok. Ha lelkünk legkisebb részét ilyesmire fordítjuk, veszélybe kerülünk.” A tolsztoji kereszténység után visszahatásként a nietzschei hatás jelentkezett: „Csak egy bűnt ismerek: a tompaságot és csak egy erényt: a hevet.” Ez azonban nem tartott sokáig, hamarosan felismerte, hogy Nietzsche „túl szűk, túl egyoldalú. Két szó hiányzik írásaiból: a szeretet és az emberiség”. Saját életútjának tapasztalatai, az amerikai társadalom tudatos vizsgálata következtében jutott a szocializmus közelébe s válik etikus utópistává. Állandó igazságkeresése és politikai pályájának fordulatai formálták sajátos szocializmusát: „Nem vagyok közgazdász. Csak valaki, aki igazságot keres. De ez az igazság a szocializmus igazsága.”¹⁹

Reményi József Upton Sinclairt „osztályöntudatosá vált puritánnak” tartotta, „viszont annyiban szakított ezzel az örökséggel, amennyiben a marxi dialektika ruhájába öltöztette az igazság elvét... A szocializmust bizonyos evangélista lázzal fogja fel, s amellet összeegyeztetni akarja az amerikai demokratikus élet feltételeivel is.”²⁰ Ennek tudható be, hogy 1906-ban New Jersey államban kongresszusi képviselőjelölt volt, később a kaliforniai kormányzóválasztáson szocialista programmal indult. A kollektív szempontokat a gyakorlatban is érvényesíteni akarta, ezért 1906-ban Englewoodban, New Jersey államban magántulajdont tagadó szocialista kolóniát alapított Helicon Home Colony néven. E jószándékú kísérlet éppúgy nem tudta elkerülni szükségszerű végét, mint a XIX. század első felében különböző vallási szekták és kispolgári utópikus szocialisták Robert Owen, Charles Fourier és Étienne Cabet elvei nyomán létrehozott elődei. Sinclair utópista szocialista mintagazdaságában egyenlő munka, egyenlő kereset, közös szórakozás, közös művelődési program elvei szerint élt néhány hónapig mintegy negyven írócsalád, köztük Sinclair Lewis is, míg a vállalkozás végül tűz martaléka lett.

Hidvégi Jenő Gyula a katolikus szociális és világnézeti szemlében, az Új Élet (1942–1944) 1944 januári számában terjedelmes tanulmányban tekintette át az amerikai irodalmat a Tamás bátyja kunyhójától a Babbittig. Hidvégi szerint a dörgedelmes röpiratokat író, ösztönös és tudatosan irodalomellenes Sinclair szocialista, a szocialisták erényeivel és elfogultságával.²¹

Az ács fiának hívnak kiváló fordítója, V. Nagy Kornél azt állította, hogy „Sinclair meggyőződéses, a szocializmus egész tudományos vértetével fölfegyverzett, harcos katonája a világ proletariátusának. A szocializmus nála nemcsak politika, hanem sokkal több

annál: világnézet.”^{2 2} Helyesen látta meg azt is, hogy Sinclair politikai céljai megvalósításában az evolúció, a fokozatos fejlődés híve, meggyőződése volt, hogy egy igazságosabb világrend vértelenül, erőszak nélkül, fejlődéssel elérhető. Az új társadalom feltétele az elnyomottak szellemi fejlődése és a proletárság erősebb szervezkedése. „Sinclair a munkások gondolkodásának akar utat mutatni, erre szolgál minden munkája, ez írói életprogramja.”

Lutter Tibor Sinclair-tanulmányában az író szocialista világnézetének kialakulását, annak hibáit és hiányosságait elemezte.^{2 3} Sinclair a valóságkeresés útján jutott el a szocializmushoz. A szocialista tanokat rendszeres formában az amerikai szocialista párt egyik veteránjának, George D. Herronnak segítségével ismerte meg. Herron maga is érdekes életű ember volt, mint pap fordult szembe a kapitalista Amerikával, majd papi hivatását feladva a szocialista eszméknek szentelte életét. A fiatal író a legnehezebb években támogatta, s az ő biztatására Sinclair belevetette magát a szocialista irodalom tanulmányozásába. A Jézus–Hamlet–Shelley-látomás helyébe véglegesen a szocialista világnézet mindennapi gyakorlata lépett. Az amerikai munkásmozgalom nehéz viszonyai között és az amerikai irodalom különleges légkörében többször került világnézeti és művészeti tévedésekbe: „Sinclair világnézete igen sok ponton ellenkezik a munkásosztály igazi érdekével.” Azok közé a szocialista értelmiségiek közé tartozott, akik a szocializmus megvalósulásában a békes fejlődés útját hirdették, aminek az amerikai munkásmozgalom politikai síkon kárát vallotta. Sorozatos kudarcok ellenére újra meg újra megpróbálta evolúciós programját valóra váltani, sikertelenségének forrását azonban élete végéig nem ismerte fel, még az általa olyannyira tisztelt történelmi tények sem tudták vele megértetni a politikai gyakorlat logikáját.

Hegedűs Géza is megpróbálta Sinclair bonyolult és ellentmondásos világnézetét meghatározó tényezőket és eszmeáramlatokat áttekinteni. Helyesen mutatta ki azokat a hiányosságokat, amelyek cáfolják az író „igazi szocialista” voltát, világnézetének pontos meghatározására azonban ő sem vállalkozott. A „szemétben turkáló” író egyértelműen antikapitalista volt, magát határozottan szocialistának hitte és vallotta, s annak hitték olvasói és író társai is. Hegedűs szerint a korai, 1919 előtti regényei (A mocsár, A mindenható pénz, Szén öfelsege) írása idején sem volt szocialista, bár a szocializmustól nem zárkózott el, és „antikapitalista pátoaszával, valóság iránti hűségével, szenvedélyes leleplező indulatával egészen közeli szövetségesként került a proletariátus oldalára”. A kispolgári, forradalomellenes szociálpolitikában gondolkozó keresztényszocializmusa térítette utópisztikus elméleti és gyakorlati politikai elképzelései felé. Azt képzelte, hogy „a töke tökeellenes magatartást képes felvenni”, ezért bízott abban, hogy a kapitalizmus a töke segítségével, reformok útján megváltoztatható. Írói és politikai ellentmondása is e nézetéből fakadt: felháborodottan bélyegezte meg a proletariátus kizsákmányolását, szeretetének és részvételének egészével a proletárok mellett állt, mégis félt attól, hogy a proletariátus maga hajtja végre a társadalmi változást. Sinclair megismerkedett a marxizmussal is, de alapjában félreismerte. Materializmusa sohasem jutott el a valóság dialektikájának megértéséhez. Materialista szemléletének vulgáris és mechanikus volta azzal magyarázható, hogy „a szellemi élet eredményeit mindig valahogy egészen közvetlenül igyekszik a gazdasági körülményekből származtatni, a múlt korok jelenségeit történelmietlenül ítéli meg”. Hegedűs véleménye szerint Sinclair nem volt marxista, legközelebb hozzá a Jimmie Higginsben jutott, amikor a születő Szovjetunió mellé álló amerikai munkás alakját rajzolta meg, és „egyszeriben maga is az ő szemével néz és ítél”. Hegedűs tévedésnek minősítette Sinclair – mind hazájában, mind külföldön – kommunista íróként való értékelését. Sem a

szovjet kritika, sem ő magát nem tartotta kommunistának, bár „becsületes antikapitalizmusa, jóhiszemű kispolgári utópizmusa, komolyan vett demokrata morálja olykor székszerűen a kommunisták mellé állította”.²⁴

JEGYZETEK

- [1] Lenin: Az irodalomról. Bp., Szikra, 1949. 147. Az angol pacifizmus és az elmélettől való idegenkedés. 1915.
- [2] Ismeretlen szerző: Jack London. Népszava, 1926. LIV. évf. 1. sz. 4.
- [3] Braun Soma: Upton Sinclair: Az ács fiának hívnak. Népszava, 1926. LIV. évf. 7. sz. 8.
- [4] Ismeretlen szerző: Amerika Zolája: Upton Sinclair. Népszava, 1930. LVIII. évf. 90. sz. „Figyelő” irodalmi melléklet, 5.
- [5] Uo. 5.
- [6] Ismeretlen szerző: Upton Sinclair levele. Népszava, 1930. LVIII. évf. 112. sz. „Figyelő” irodalmi melléklet, 5.
- [7] Vajda Sándor: Az ötvenéves Upton Sinclair. 100%, 1928. 2. sz. 71–73.
- [8] Uo. 72.
- [9] Uo. 72.
- [10] Ismeretlen szerző: A 100% üzenetei. 100%, 1928. 3. sz. 148. A cikk megjelent még: Tamás Aladár: A 100% története. Budapest, Magvető, 1973. 238–239. A 100% K. A. levelének tartalmát nem közölte.
- [11] Uo. 148.
- [12] Vajda Sándor: Osztály és irodalom. 100%, 1928. 4. sz. 180.
- [13] Uo. 181.
- [14] (g–l) (Gró Lajos): Helyreigazítás. Munka, 1929. 5. sz. 160.
- [15] Ismeretlen szerző: Jack London a munkásmozgalomban. 100%, 1928. 6. sz. 275.
- [16] (g–l) (Gró Lajos): Helyreigazítás. Munka, 1929, 7. sz. 222–223.
- [17] Országh László: Az amerikai irodalom története. Budapest, Gondolat, 1967. 263–265.
- [18] Fritz Rosenfeld: Upton Sinclair, a proletariátus egyik legbátrabb harcosa. Munkáskórus, 1933. I. évf. 2. sz. 30.
- [19] Szekszárdi László: Aki a szennyet fölkaparta. Szocializmus, 1935. XXV. évf. 1. sz. 38–40.
- [20] Reményi József: Amerikai írók. Budapest, Franklin-Társulat, (1938.) 112–113.
- [21] Hídvégi Jenő Gyula: Amerika csodák nélkül. . . Új Élet, 1944. január, 15–16.
- [22] V. Nagy Kornél: Upton Sinclair. Sinclair, Upton: Az ács fiának hívnak. Budapest, Nova, 1946. 6.
- [23] Lutter Tibor: Upton Sinclair. Sinclair, Upton: A szerelem tövises útja. Budapest, Táncsics Könyvkiadó, 1958. 5–17.
- [24] Hegedűs Géza: Upton Sinclair. Az amerikai irodalom a XX. században. Budapest, Gondolat, 1962. 80–84.

UPTON SINCLAIR’S PHILOSOPHY IN THE HUNGARIAN LITERARY CRITICISM

DR. LEHEL VADON

Upton Sinclair, the outstanding socialist novelist of America, the best known and the most influential representative of the belletristic group of the reformist Muckraking Movement, undertook to tear the veil hiding the shady sides of contemporary America, the corruption of American business, economic, political, social, industrial and cultural life. Both in his numerous reportorial novels and several series of magazine articles he showed quite convincingly that America was far from being an ideal democratic order and demonstrated by means of a great number of factual data that American industrial society was sick. In his capacity as writer and non-professional politician Upton Sinclair laboured for the definite purpose of social betterment with the discovery and analysis of facts and social diseases. He wrote ably and with spirit, attracted wide public attention, educated the American people about widespread corruption and laid the groundwork for many reforms. He seemed to be explaining the moral disintegration of a whole society. He may be said to have been the first proletarian writer in America.

Upton Sinclair is undoubtedly a socialist writer though his social philosophy has aroused heated debates both in the United States and abroad. He was a person with extremely contradictory propositions. His specifically individual socialist philosophy has its root in his utopian tendencies, his acceptance of the Darwinian ideas of evolution in social progress, his refusal of revolutionary changes, his Christian Socialist belief and his repudiation of the church, his interest in history and belief in the democratic ideal, his sense of justice and abhorrence of a class society, his sympathy on the side of the working class and his misunderstanding of the working-class movement, his anticapitalistic way of thinking and his fear of the fundamental change of capitalist society, and his conception of himself as a radical thinker. This paper is devoted to the problem of how and how widely Upton Sinclair's many coloured, complicated and often contradictory philosophy has been debated and received in the Hungarian periodicals and newspapers by Hungarian men of letters throughout the last three-quarters of the century.

Восприятие философии Аптона Синклера венгерской литературной критикой

Д-р Лехел Вадон

Аптон Синклер, выдающийся американский социалистический писатель, наиболее известный и влиятельный представитель художественной группы писателей т. н. реформистского „muckraker“ движения поставил перед собой цель показать теневые стороны современной Америки, коррупцию, царящую во всех областях экономической, политической, общественной, индустриальной и культурной жизни. Во многих своих романах-репортажах и журнальных статьях он убедительно показывал, как далеко Америка стоит от идеальной демократической системы и на основе многочисленных данных, взятых из действительности, он доказывал, что американское индустриальное общество болеет. В качестве писателя и непрофессионального политика Аптон Синклер боролся за улучшение общества тем, что вскрывал и анализировал тяжёлые общественные болезни. Он писал с воодушевлением, талантливо, привлекал к себе широкий общественный интерес, воспитывал американских читателей в духе борьбы против распространённой коррупции и он заложил основу многих реформ. Он показал нравственное разложение всего общества. Он может быть назван первым пролетарским писателем в Америке.

Аптон Синклер является, несомненно, социалистическим писателем, хотя его общественная философия вызвала оживлённые споры не только в Соединённых Штатах Америки, но и за рубежом. Он был человеком чрезвычайно противоречивых взглядов. Его решительно индивидуальная общественная философия имеет свои корни в утопических тенденциях, в принятии теории эволюции Дарвина и в перенесении ее на общественное развитие, в непринятии революционных изменений, в христианской социалистической вере и в отрицании церкви, в интересе к истории и в вере в демократические идеалы, в чувстве справедливости и в отвращении от классового общества, в симпатии к рабочему классу и в непонимании рабочего движения, в антикапиталистическом образе мышления и в страхе перед основными изменениями в капиталистическом обществе и в концепциях его как радикального мыслителя. Настоящая работа посвящена выяснению проблем, как и в какой степени многообразная, сложная и часто противоречивая философия Аптона Синклера принималась венгерскими литераторами за последнее 75 лет нашего века.